

**Arheološka teorija in ostalo /
Archaeological theory and varia**

Stokin, M., Rimska vila v Simonovem zalivu: možnosti prezentacije arheološkega najdišča. - V / In: *Kultura na narodnostno mešanem ozemlju Slovenske Istre*, Razprave Filozofske fakultete (Ljubljana 2002) 87-107.

Župančič, M., "Sejenišče"? - *Kraški rob* 2/1, 2004, 5.

Djurić, B., Novosti v slovenski arheologiji na podlagi avtocestnih raziskav. - *Zgodovina v šoli* 13 1/2, 2004, 21-23.

Žižek, I., Žetale skozi arheološka obdobja. - V / In: *Žetale in Žetalanci nekoč in danes* (Žetale 2004) 28-32.

Fortunat Černilogar, D., M. Mlinar, Naplavine obsoške zgodovine. - *Argo* 47/1, 2004, 31-37.

Djurić, B., Terra Gentis Humanae Memoria. - V / In: *The earth beneath your feet* (Ljubljana 2004) 7-24.

Guštin, M., Dediščini naproti. - *Spomeniškovarstveni razgledi* 6, junij 2004, 24-26.

Vidrih-Perko, V., Ajdna nad Potoki: poročilo o najnovejših arheoloških odkritjih in Arheologija za javnost, študijski primer: projekt Kašarija. - *Jeseniški zbornik* 9, 2004, 205-219.

Vidrih-Perko, V., Arheološka keramika v postizkopavalnih in muzeoloških procesih: študijski primer Ribnica na Dolenjskem. - *Argo* 47/2, 2004, 16-27.

**4. NOVE SLOVENSKE ARHEOLOŠKE MONOGRAFIJE /
RECENTLY PUBLISHED SLOVENIAN
ARCHAEOLOGICAL MONOGRAPHS**

Djura Jelenko, S., *Dr. Hans Winkler in njegov prispevek k arheologiji Mislinjske doline*. - (Slovenj Gradec 2004).

Lazar, I. (ed.), *Drobci antičnega stekla / Fragments of ancient glass*. - *Annales Mediterranea* (Koper 2004).

Lazar, I. (ed.), *Rimljani: steklo, glina, kamen / Die Römer: Glas, Ton, Stein*. - (Celje, Maribor, Ptuj 2004).

Novaković, P., M. Lovenjak, M. Budja, *Osemdeset let študija arheologije na Univerzi v Ljubljani*. - (Ljubljana 2004).

Sakara Sučević, M., *Kaštelir: prazgodovinska naselbina pri Novi vasi / Brtonigla (Istra) / Kaštelir: prehistoric settlement near Nova vas / Brtonigla (Istria)*. - *Annales Mediterranea* (Koper 2004).

Šašel Kos, M., *Lapidarij Narodnega muzeja Slovenije. Rimski spomeniki - vodnik*. - (Ljubljana 2004).

Šašel Kos, M., P. Scherrer, B. Kuntić-Makvić, L. Borhy (ed.), *The autonomous towns of Noricum and Pannonia II / Die autonomen Städte in Noricum und Pannonien. Pannonia II*. - *Situla* 42 (Ljubljana 2004).

Šavel, I., *Neskončen dih: razstava o bakrenodobnem žarnem grobišču pri Krogu. Publikacija k razstavi / The endless breath: exhibition of the Copper Age cremation cemetery at Krog. Catalogue accompanying the exhibition*. - (Murska Sobota 2004).

Štukl, J., *Arheološke raziskave srednjeveške Škofje Loke: katalog razstave*. - (Škofja Loka 2004).

Tecco Hvala, S., J. Dular, E. Kocuvan, *Železnodobne gomile na Magdalenski gori / Eisenzeitliche Grabhügel auf der Magdalenska gora*. - *Katalogi in monografije* 36 (Ljubljana 2004).

Velušček, A. (ed.), *Hočevarica - eneolitško kolišče na Ljubljanskem barju / Hočevarica - an Eneolithic pile dwelling in the Ljubljansko barje*. - *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 8 (Ljubljana 2004).

Turk, I. (ed.), *Viktorjev spodmol in Mala Triglavca. Prispevki k poznavanju mezolitskega obdobja v Sloveniji / Viktorjev spodmol and Mala Triglavca. Contributions to understanding the Mesolithic period in Slovenia*. - *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 9 (Ljubljana 2004).

Tina MILAVEC

Irena Šavel: Neskončen dih: razstava o bakrenodobnem žarnem grobišču pri Krogu. Publikacija k razstavi. Pokrajinski muzej, Murska Sobota 2004. 53 str., 51 barvnih fotografij, 3 karte.

Publikacijo sestavljajo krajši prispevki o zgodovini odkritja najdišča ob Muri, nastanku najdišča, opisom nekropole Pod kotom - jug in opisom grobov, časovno opredelitvijo grobišča, orisom načina pokopavanja in opisom verovanja. Na kratko so predstavljeni izsledki analize kostnih ostankov, ki je bila opravljena na HANU v Zagrebu. Podana je tudi uporabljena literatura. Besedilo ima vzporeden prevod v angleškem jeziku.

Pri arheoloških terenskih pregledih na trasi avtoceste Vučja vas - Beltinci in kasnejšem pregledu v mreži je bilo odkrito in potrjeno arheološko najdišče Pod kotom - jug pri Krogu. Izkopavanje pod vodstvom Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti je potekalo v letih 2000 in 2001. Na najdišču je bila odkrita zgodnjersrednjeveška zemljanka, prazgodovinsko žarno grobišče, naselbinski ostanki iz zgodnje bronaste dobe in najdbe opredeljene v pozno bronasto dobo.

Opredelitvi pomena nekropol kot vira arheoloških podatkov sledi opis grobišča Pod kotom - jug. Na površini 2800 kvadratnih metrov je bilo odkritih 177 žarnih grobov. Žganina je bila v lončenih žarah, ki so bile večinoma poškodovane v zgornjem delu, nekatere pa močno fragmentirane. Glede na močnejše koncentracije grobov na posameznih odsekih grobišča izkopavalci predvidevajo določene skupine grobov, ki so tvorile posebne sklope. Pridatki v grobovih so redki, se pa posamezni artefakti ali njihovi fragmenti pojavljajo v neposredni bližini grobov. 133 kostnih ostankov je bilo analiziranih, skoraj polovica jih je pripadala otrokom. Poleg sežganih človeških kosti so bile v žarah najdene tudi sežgane kosti nekaterih živali.

Opisi grobov so razvrščeni po sektorjih, podani pa so le opisi grobov z najznačilnejšimi oblikami žar. Poleg opisa so posamezne keramične najdbe prikazane tudi na fotografijah.

Keramično gradivo, ki je glede na obliko in okras umeščeno v sredino 4. tisočletja pr. n. št., sodi med vodilne forme srednjeevropske kulturne skupine s keramiko z brazdastim vrezom, ki se v tem času pojavljajo na prostoru od Avstrije do Romunije in od Slovaške do Slovenije.

Katalog se zaključuje z opisom obreda pokopavanja, opisom oblike in vrste grobov in pomenom verovanja za človeka. Pokojnika so položili na grmado ali na poseben prostor za sežiganje, njegov pepel pa nasuli v žaro. Večina žar na najdišču je imela preluknjano dno, kar lahko nakazuje verovanje v nesmrtnost duše, ki je imela v preluknjani žari prost izhod. Žara z ostanki pokojnika je bila položena v jamo, ki je bila nato zasuta. Včasih so pokojniku pridali še kosti živali ali kakšen predmet. Domneva se, da je manjša gomila vidno zaznamovala grob. Takšen način pokopavanja je v tem časovnem obdobju v okviru badenske kulture edinstven. Obliko verovanja v času bakrene dobe, povezano s skrivnostjo umiranja, izpeljuje avtorica na podlagi okrasa na nekaterih posodah iz grobišča, koščene amuleta in v bližini najdenega idola ter okrašenega kamnitega orodja.

Martina KNAVS

Katja Hrobat: Kras - Brkini: kraška prazgodovinska gradišča. Kulturno društvo Vilenica, Sežana 2004. 24 str., 13 barvnih slik, 2 črno-beli sliki, 2 risbi, 2 zemljevida.

Ob poplavi raznih vodnikov, kot so npr. planinski, turistični, kolesarski, popotniški, kulinarčni in številni drugi, je pred nami knjižica, ki jo z nekaj zadržki lahko označimo za arheološki vodnik in ta je v zadnjih nekaj letih med prvimi tovrstnimi tematskimi vodniki. Avtorica arheološkega vodnika je spoznavanje prazgodovinskih gradišč na prostoru Kra-

sa, Primorja in Brkinov, natančneje povezave od Lipe do Slivja in od Štanjela do Socerba, zastavila in izpeljala v obliki popotovanja. Vodnik ima poleg svoje običajne prostorske dimenzije tokrat poudarjeno časovno dimenzijo, ki jo avtorica že na samem uvodu preseže in bralcu približa kraška prazgodovinska gradišča kot prisoten del kraške krajine, kot spomenik njenih prednikov in zato njen neločljiv del zgodovinske in kulturne identitete. Pri tem si spretno pomaga z vključevanjem lokalnih legend in ljudskega izročila, opisi cerkva, značilne kraške arhitekture in navedbami drugih naravnih in kulturnih znamenitosti tega prostora. Vsi ti elementi in lep, poljuden jezik, bralca nehote spomnijo na Pavzanijev *Vodič po Grčiji*, če seveda odštejemo, da je to monografsko delo, ki obsega vso Grčijo.

Uvodno besedilo je prispeval Predrag Novaković. V njem predstavi fenomen kraških gradišč, najstarejših znanih ohranjenih gradenj na Krasu. Fenomen gradnje monumentalne arhitekture s poudarjenimi obrambnimi elementi presega prostor Krasa, saj so gradišča značilnost celotne vzhodne jadranske obale, kjer se pojavljajo od začetkov bronaste dobe in so povezana s širšimi družbeno-ekonomskimi spremembami. Kraška gradišča so izjemna v svoji geografski legi med severnim Jadranom, Alpami in Panonskim svetom, kar se kaže zlasti v primeru Škocjana kot pomembnega nadregionalnega svetišča.

Popotovanje po kraških prazgodovinskih "kaštelirjih" avtorica začne z neposrednim nagovorom bralca, bolje rečeno popotnika, in prijetnim povabilom na pot raziskovanja kraške preteklosti. Smer poti je Černotiče-Rodik-Škocjan-Lokev-Repentabor-Komen-Štanjel-Kazlje-Tabor-Senožeče. Vsak postanek, to je vsaka arheološka lokacija, je temeljito obdelan s številnimi arheološkimi podatki in večkrat začinjen z etnološkimi detajli. Med posameznimi postanki na arheoloških lokacijah avtorica spretno vpleta v tekst podatke o obravnavanem prostoru, razloži pojem gradišče in prepoznani poselitveni sistem, pojasni, kdo so bili prebivalci gradišč, navede imena skupnosti, ki so živela na tem prostoru in izpostavi pomen Škocjana v tem prostoru. Na poti se vodnik ne omeji strogo samo na arheološke podatke, temveč vključuje etnološke podatke in podatke o drugih kulturnih in naravnih znamenitostih. Na ta način bralec skoraj nevede osvoji osnovne arheološke termine in pridobi tudi precej znanja o kaštelirski kulturi.

Opis kljub poljudnemu jeziku in prilagojenemu besedilu nikakor ni skop s podatki, ki so natančno in smiselno izbrani. Avtorica suvereno vodi popotnika skozi prostor in čas in pred njim razkriva prazgodovino kraške krajine. Njen vodnik nikakor ne izzvni kot še en enen, nekoristen vodnik, ki razočara še tako prilagodljivega popotnika.

Uvodnemu "potopisu" sledi izbor sedemnajstih najbolj reprezentativnih kraških gradišč, med njimi so Marija Snežna, Rodik, Škocjan, Tabor nad Povirjem, Repentabor, Debela griza pri Volčjem Gradu in Tabor pri Vrabčah. Vsa gradišča so opremljena z opisom lege, ohranjene obrambne arhitekture in podatki o odkritih arheoloških najdbah, v nekaterih primerih je dodana interpretacija funkcije posameznega gradišča in njen nadregionalni pomen. Vedno je opisana pot prihoda do posameznega gradišča. Ob opisu vsakega gradišča je aerofotografija gradišča oz. njen tloris. Slikovno podobo vodnika dopolnjujeta karta poti z vrisanimi arheološkimi postanki na dveh straneh na sredini vodnika in karta razprostranjenosti gradišč v severni Istri, Brkinih in na Krasu.

Katja Hrobat s predstavljenim vodnikom dopolnjuje ponudbo tematskih vodnikov. S svojim arheološkim vodnikom nehote odpira (in deloma zapolnjuje) novo tržno nišo, saj njena knjižica predstavlja pomembno dopolnilo k turistični ponudbi kraškega in brkinskega prostora. Povpraševanje po tovrstnih vodnikih gotovo ni majhno, saj vsak pravi popotnik vedno želi izvedeti čim več o prostoru skozi katerega se giblje, zlasti o njegovi časovni dimenziji. Takšen vodnik bo gotovo popestril vsako avtomobilsko, kolesarsko ali pohodniško pot. Njegova največ-

ja teža pa je v tem, da bralca nevsiljivo ozavešča o prisotnosti arheološke dediščine, saj bi se vsi morali bolj zavedati nujnosti njenega varovanja in ohranitve.

Špela TOMAŽINČIČ

Miha Mlinar: *Nove zanke svetolucijske uganke. Arheološke raziskave na Mostu na Soči: 2000 do 2001.* Tolminski muzej, Tolmin 2002. 53 str., 16 barvnih fotografij, 41 črno-belih fotografij, 5 kart, 5 risb predmetov.

Pričujoči razstavni katalog je sestavljen iz dveh delov. Prvi del prinaša oris območja, pregled arheoloških raziskav na Mostu na Soči do leta 2001 in opis pomena arheologije za naselje Most na Soči, nekdanj Sv. Lucija. Drugi del je katalog predmetov, pridobljenih ob zaščitnih arheoloških raziskavah in arheoloških nadzorih Tolminskega muzeja med leti 1999 in 2001, ki so bili predstavljeni na razstavi v omenjenem muzeju. Pregledno so prikazana arheološka območja Mosta na Soči in lokacije raziskav Tolminskega muzeja. Celotno besedilo ima paralelen prevod v angleškem jeziku.

V publikacijo nas uvede Utrinek iz arheologovih spominjanj izpod peresa Draga Svoljšaka, dolgoletnega raziskovalca arheologije Mosta na Soči.

Izjemno ugodno lego območja, ob sotočju rek Soče in Idrijce, dokazujejo dokumentirane najdbe iz bronaste dobe, starejše in mlajše železne dobe, rimske dobe ter zgodnjega srednjega veka. Zanimanje za zakopano preteklost Mosta na Soči je izpričano že v sredini 19. stoletja, ko je z zbiranjem arheološkega gradiva iz Mosta na Soči pričel tedanji svetolucijski župnik Tomaž Rutar. V pregledu bogate zgodovine arheoloških raziskav so v kronološkem zaporedju podani raziskovalci, letnice izkopavanja in opisi odkritij do leta 2001.

Podrobneje so opisane arheološke raziskave Tolminskega muzeja v letih 2000 in 2001 na štirih lokacijah.

Na ledini Repelc je bilo raziskanih trideset žganih železodobnih in rimskih grobov iz obdobja med 5. st. pr. n. št. in 1. st. n. št., ki predstavljajo razširitev severnega roba grobišča. Odkriti odlomki prazgodovinske keramike in glinenega stenskega ometa nakazujejo bronastodobno poselitev na tem mestu. Lončeni posodici iz zgodnjega srednjega veka pa prinašata prve dokaze za staroslovansko selišče na Mostu na Soči. Predstavljene so tudi nekatere pomembnejše grobne najdbe.

Pri raziskavah na Pucarjevem robu (l. 2001) je bilo odkritih enaintridesetih halštatskih grobov z glavnimi značilnostmi svetolucijskega pokopa. Pomembna novost za posoška grobišča, ki je bila dokumentirana na Pucarjevem robu, je pokopavanje v dveh nivojih. Podrobneje je opisan grob 1 z dvema izjemnima najdbama, grškim skifosom s sovo in koščnim ročajem železnega noža z zaključkom v obliki kačje glavice.

Lokaciji Maregova gura in Štulčev kuk, na katerih so raziskave potekale leta 2001, ležita znotraj halštatskega naselbinskega območja na desnem bregu Idrijce. Na prvooomenjeni lokaciji so bile odkrite halštatskodobne ostaline s sledovi najmanj treh stavbnih struktur, ter posamezne najdbe, na podlagi katerih se, od 6. st. pr. n. št. dalje, predvideva manjši metalurški objekt. Pri raziskavah na Štulčevem kuku je bil raziskan zid, grajen v suhozidni tehniki, ki ga izkopavalci interpretirajo kot drenažni zid halštatskega objekta.

Prvi del publikacije zaključuje opis dogajanj na Mostu na Soči, na katere je imela arheologija velik vpliv. Sledi navedba uporabljene in priporočene literature.

Katalog predmetov prikazuje 73 predmetov, ki so bili predstavljeni na razstavi in jih hrani Tolminski muzej. Katalog je opremljen s črno-belimi fotografijami oz. risbami predmetov in njihovim opisom.

Martina KNAVS